

Iz zajednice | 19/12/2022

Žena u Dalmatinskoj zagori – stoljećima inferiorna

📍 Piše: Maša Samardžija

Tradicionalne porodice i strogo podijeljene rodne uloge karakterizirali su stoljećima život u Dalmatinskoj zagori. Žene u takvim porodicama nisu imale pravo odlučivanja, morale su slušati muškarce, brinuti o djeci i održavati kuću. Bile su inferiorne stoljećima

📷 Foto: Ivo Cagalj/PIXSELL

Tradicionalne porodice i strogo podijeljene rodne uloge karakterizirali su stoljećima život u Dalmatinskoj zagori. Žene u takvim porodicama nisu imale pravo odlučivanja, morale su slušati muškarce, brinuti o djeci i održavati kuću.

U tom kraju se do otprilike kraja 19. stoljeća živjelo u zadrugama, tj. u zajednicama koje su tvorili roditelji i sinovi sa svojim porodicama. U zadrugama su najčešće živjele tri generacije. Zajedno se živjelo, jelo, radilo, a i sav prihod zajedno se trošio. Glava obitelji bio je otac koji je bio domaćin, starješina i gospodar kuće. U zadruzi je bilo naglašeno zajedništvo, poštenje i međusobno poštovanje, ali je postojala čvrsta hijerarhijska struktura koja se temeljila na načelima patrijarhalnog stila života, a to je prvenstvo muškog roda i prvenstvo starosti. Žene su bile inferiorne, i to se smatralo normalnim jer je bilo uobičajeno da u ovakvim zajednicama muškarci vode glavnu riječ.

Foto: Jovica Drobnjak

Upravo su se ovom temom bavile znanstvenice **Gorana Bandalović** i **Ivanka Buzov** u svom radu „Odnosi u seljačkoj obitelji i položaj žena u zagorskoj Dalmaciji“. Rad je objavljen 2011., ali je vremenski univerzalan jer opisuje kakav je bio položaj žena u zadrugama s posebnim naglaskom na područje Bukovice i Poljica.

Glavne spoznaje i zaključci do kojih su autorice došle, pored ostalog, tiču se spomenute hijerarhije, po kojoj je svaka kuća imala svog gospodara ili starješinu i on je bio središnja točka zadruge kojega je krasila osobina „strog, ali pravedan“. Iako je njegov položaj bio dominantan, on se nije mogao samovoljno i nasilno ponašati prema ostalim članovima, a sve poslove dijelio je s ostalima. Žene su u zadruzi trebale pokazivati poslušnost prema muškarcima, morale su puno raditi i brinuti se o djeci. Bile su ovisne o muškarcima koji su nosili teret odgovornosti za zajednicu, ali i brojne privilegije.

„Garava, lužava i zamackata“

Žena, jasno, nije mogla postati starješinom, osim ako ostane sama bez muškaraca u kući. Kada bi se takva situacija desila, to se smatralo sramotom. Nerijetko se događalo da je u takvim slučajevima sud imenovao tutora koji je upravljao ženom i njenom imovinom. Iako su žene bile zadužene za kućanske poslove i služile su sve članove obitelji, kada bi bila neka posebna prigoda ili slavlje, muškarci su tada preuzimali tu ulogu, a žene i djeca bi se smjestili uz ognjište.

Iako žene nisu mogle biti glava obitelji, svaka kuća ipak je imala gospodaricu ili, kako su je zvali, „maju“. Ona je bila zadužena za sve kućanske poslove, a moglo ju se prepoznati po tome što je po kući uvijek hodala „garava, lužava i zamackata“. Ona nije imala vremena voditi brigu o svom izgledu jer je kuća uvijek morala biti besprijekorno čista. Njena uspješnost ocjenjivala se po čistoći posuđa, kvaliteti hrane, točnosti u obavljanju kućanskih poslova.

Mlade snahe koje su dolazile u kuću u početku su se štedjele od posla, a najpoželjnije su bile dotarice, tj., jedinice koje su nasljeđivale čitavo imanje svojih roditelja.

Foto: Jovica Drobnjak

Autorice istraživanja ističu kako žene nisu sjedile za stolom s muškarcima, one su bile kod vatre s djecom.

Žena je udajom postajala snaha u kući svekra i svekrve, šogora i šogorice pa tek onda supruga svom mužu i majka svojoj djeci. Od nje se očekivalo da više pažnje posveti ostalim članovima nego svojoj najužoj obitelji. U ovakvim zajednicama gotovo da nije bilo mjesta intimi između muža i žene jer su stalno bili okruženi ostalim članovima zajednice. Rijetki su bili slučajevi da su muž i žena imali svoju zasebnu sobu u kojoj su spavali.

Foto: Matko Begović/PIXSELL

Podjela poslova u zadrugama bila je strogo podijeljena na muške i ženske poslove. Bilo je sramota ako muškarci prepuste svoje poslove ženama, ali i obrnuto, kada bi muškarci radili ženske poslove. Oni su radili fizički teže poslove, a žene su se brinule o čistoći, hrani i o djeci. Smatralo se da su muški poslovi teži, ali i odgovorniji od ženskih. Ovo su klasične patrijarhalne postavke u kojima se ženski poslovi omalovažavaju, iako su žene bile te koje, za razliku od muškaraca, nikad nisu odmarale. Muškarci su se generalno više kretali i radili po selu, a žena je bila ograničena na kuću i dvorište.

Ni snage ni pameti ka muško

Autorice rada, Gorana Bandalović i Ivanka Buzov, proučavale su prijašnje radove te navode kako se smatralo da „žensko niti ima snage niti pameti ka muško, a muški poslovi su teži, važniji, zamorniji i odgovorniji od ženskih“. Autorice podcrtavaju kako se tu radi o tradicionalnom strahu od ženskog nerada te tezi da žene zbog svojih specifičnih bioloških karakteristika nemaju sposobnost da donose ispravne odluke.

Žene su bile gotovo potpuno financijski ovisne o muškarcima, ali naznake njihovog ekonomskog osamostaljenja mogle su se vidjeti u malim zaradama od proizvodnje vune i tkanina, krojenja i šivanja kao i sudjelovanje oko proizvodnje hrane. Prodavanjem ovih proizvoda žene su stjecale svoju imovinu koju su nerijetko davale zadruzi.

Stoljećima drugotne

Autorice istraživanja ističu i kako su sve žene u zadruzi bile podređene svim muškarcima u obitelji, a utjecajniiji položaj mogla je imati samo svekrva. Također, muško dijete je bilo utjecajnije od bilo koje žene, čak iako je ona starija od njega. Žene nisu bile uključene u dogovore oko kupovine ili prodaje zemljišta jer se smatralo da su one iracionalne i da ne mogu donositi dobre odluke.

Žene-majke u zajednicama brinule su se za djecu i bile su posrednice između muža i djece, posebno kada bi došlo do njihovog sukoba. Žene bez djece smatrane su drugotnima i smatralo se da one nisu poželjne i korisne za zajednicu.

Raspad zadruga i početak raspada patrijarhata

S raspadanjem zadruga ruši se i obiteljska hijerarhija. Naročito se narušava uloga oca kao gospodara zajednice. Paralelno s tim jača i ženski otpor, snahe otkazuju poslušnost, sestre više ne slušaju braću i žene generalno dobivaju veća prava u svim sferama života.

Autorice zaključuju da bi potpuni nestanak tradicijskih obitelji trebao prije svega značiti i nestanak svih obilježja koje su one podrazumijevale.

Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL

Od ovog rada prošlo je više od 10 godina, a u međuvremenu se nitko nije detaljnije bavio suvremenom strukturom obitelji u Dalmatinskoj zagori kao ni položajem žena. Iskustveno možemo zaključiti da se raspadanjem tradicionalnih zadruga i modernizacijom situacija doista promijenila. Žene su dobile prava, postale su ekonomski neovisnije, ali i dalje često postoje stroge podjele poslova. Iako je rad u polju smanjen i premješten u urede, žene su i dalje te koje više brinu oko kućanskih poslova i više brinu o djeci. Iako su počele zarađivati, i dalje su u prosjeku manje plaćene od muškaraca. Ali svi ovi problemi ne postoje samo unutar granica Dalmatinske zagore, oni su globalni i trebat će još puno borbe da se pobijede.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije